

NOOM
Netwerk van Organisaties van Ouders Migranten

nvog

UNIE KBO

Van: KNVG, NOOM, NVOG, PCOB, UNIE KBO

De Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Mevrouw drs. J. Klijnsma
Postbus 90801
2509 LV Den Haag

9 september 2015
P.C./MVE/2015.445

Betreft: Vorstel herstel indexatieperspectief deelnemers en gepensioneerden Pensioenfondsen

Geachte mevrouw Klijnsma,

Inleiding

Voor de meeste pensioenfondsen in Nederland is de indexatiecapaciteit sterk afgenomen. In veel gevallen lijkt de mogelijkheid om in redelijke mate weer te kunnen indexeren pas over vele jaren weer te ontstaan. Door achtereenvolgende crises in het afgelopen decennium, een toenemende levensverwachting en een aanhoudend lage rente, zijn de dekkingsgraden van pensioenfondsen inmiddels fors gedaald.

Tezamen met het in 2015 geïntroduceerde nieuwe en strengere financiële toetsingskader voor pensioenfondsen en de per 15 juli 2015 geïntroduceerde nieuwe UFR-methodiek, heeft dit geleid tot een situatie waarbij veel pensioenfondsen inmiddels in een situatie van een reservetekort of zelfs een dekkingstekort aanbeland zijn. Gedeeltelijke indexatie is dan pas weer mogelijk vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110% en volledige indexatie pas vanaf het moment dat er geen sprake meer is van een reservetekort.

Het nieuwe financiële toetsingskader biedt weliswaar ruimte voor indexatie tijdens herstel, maar het accent blijft liggen op het zo snel als mogelijk wegwerken van het reservetekort. Bovendien is inhaalindexatie slechts beperkt en getemporeerd (in 5 jaar) mogelijk, als er geen sprake meer is van een reservetekort.

Dit alles is voor ons als gepensioneerden- en ouderenorganisaties aanleiding om in deze brief een nadere analyse van de situatie te maken en met constructieve voorstellen te komen

Indexatiecapaciteit

Uit een recent onderzoek van DNB¹ blijkt dat fondsen er - naar eigen verwachting - gemiddeld 6,5 jaar over doen om de vereiste dekkingsgraad te bereiken. De grotere fondsen zoals [PFZW](#) en [ABP](#) bereiken die vereiste dekkingsgraad van circa 128% overigens pas aan het eind van de herstelperiode van 12 jaar (circa 2027) als de dekkingsgraadontwikkeling in lijn met de veronderstelde rendements-, kosten- en sterfte-veronderstellingen in het herstelplan verloopt. DNB geeft daarbij aan dat de meeste pensioenfondsen in hun herstelplan ook daadwerkelijk beginnen met (gedeeltelijk) indexeren bij een dekkingsgraad van 110% en dat voor 20% van de

¹ [DNB Bulletin September 2015](#)

fondsen in herstel geldt dat dit al in 2015 gebeurt. Twee derde van de fondsen verwacht volgens DNB in 2018 de pensioenen al gedeeltelijk te kunnen verhogen.

DNB rapporteert in 'aantallen pensioenfondsen' en omschrijft helaas niet in welke mate er ook daadwerkelijk indexatie kan plaatsvinden (indexatiecapaciteit) als de herstelplannen van pensioenfondsen zich ontwikkelen langs de verwachte herstellijnen op basis van een veronderstelde looninflatie. Wellicht kan DNB inzicht verschaffen in wat de verwachte gemiddelde indexatie in termen van verhoging van het gemiddelde pensioen (in plaats van aantallen) zal zijn bij bijvoorbeeld een looninflatie van 2,5% of de 3% contractloonsstijging dan wel de 2% prijsinflatie, waarmee conform het advies van de Commissie Parameters gerekend dient te worden.

Gelet op de strengere eisen van het nieuwe FTK en gegeven de huidige dekkingsgraad van pensioenfondsen, lijkt de verwachting gerechtvaardigd dat het gemiddeld pensioen dat deelnemers en gepensioneerden het komende decennium ontvangen niet of nauwelijks geïndexeerd zal kunnen worden. De indexatiecapaciteit zal dus uiterst beperkt zijn.

Mede in het licht van het feit dat over de afgelopen jaren pensioenfondsen slechts beperkt hebben kunnen indexeren, dreigt nu een situatie te ontstaan waarin een van de belangrijkste doelstellingen van het Nederlands pensioenstelsel, een in redelijke mate geïndexeerd pensioen, niet meer kan worden gerealiseerd. Het structureel niet kunnen indexeren, betekent niet alleen dat deelnemers en gepensioneerden niet meer gecompenseerd worden voor koopkrachteffecten, maar leidt naar verwachting ook tot minder bestedingen met negatieve effecten voor de Nederlandse economie.

Demping kostendekkende premie

Bovenstaande situatie wordt feitelijk nog verergerd omdat pensioenfondsen nog steeds mogen rekenen met een gedempte kostendekkende premie, die lager is dan de feitelijk benodigde kostendekkende premie. Dit jaarlijkse premietekort gaat ten koste van het vermogen van het fonds, waardoor de indexatiecapaciteit van het betreffende pensioenfonds steeds verder terugloopt.

Wij hebben aan deze problematiek aan de orde gesteld in onze brief '[Wet aanpassing Financieel Toetsingskader; Premie](#)' van 14 december 2014. Wij zijn en blijven van mening dat deze wijze van handelen zowel in strijd is met de principes van 'evenwichtige belangenafweging' als ook het generatie-evenwicht in een pensioenfonds structureel verstoort.

Inmiddels is, zoals in onze brief van 14 december 2014 vermeld, deze vrijwel niet meer te repareren vermogensonttrekking al opgelopen tot meer dan 10 miljard Euro. Dit bedrag zal bij onveranderd beleid in 2015 verder oplopen naar ruim 13 miljard en de komende jaren verder stijgen als gevolg van het feit dat veel fondsen de door de nieuwe UFR gestegen premie, zullen dempen.

Niet uitgesloten moet worden dat voortzetting van dit 'onverantwoord beleid' op termijn leidt tot claims op pensioenfondsen en de overheid.

Feitelijke zekerheid

Tenslotte is, zoals door Toezichthouder DNB al is aangegeven, het geenszins zeker dat de hersteldoelstellingen in de herstelplannen van pensioenfondsen ook inderdaad gehaald worden binnen de gestelde 12-jaars termijn.

Bij veel pensioenfondsen met een reservetekort is de feitelijke zekerheid inmiddels fors lager dan 97,5% en wordt die normzekerheid pas bereikt zodra het eigen vermogen van een pensioenfonds weer het niveau van het Vereist Eigen Vermogen heeft bereikt. Bovendien ligt de economische dekkingsgraad, berekend door de verplichtingen contant te maken op de werkelijke marktrente, nu al vaak vele procenten lager dan de beleidsdekkingsgraad.

Conclusie

Bovenstaande ontwikkelingen zijn voor ons als gepensioneerden- en ouderenorganisaties aanleiding om direct aan het kabinet, met afschrift naar de toezichthouder, te vragen om zo snel als mogelijk de volgende

wettelijke maatregelen te nemen, die gestoeld zijn op een evenwichtige reële belangenafweging en generatie-evenwichtige principes.

Voorstel van te nemen wettelijke maatregelen

1. Slechts 'Gedempte Premie 'onder voorwaarden'

Om dezelfde redenen dat pensioenen niet geïndexeerd mogen worden onder de 110% dekkingsgraad, dient wettelijk verankerd te worden dat er geen sprake mag zijn van een gedempte premie in de situatie dat de dekkingsgraad van een pensioenfonds lager is dan 110%. In deze situatie dient minimaal altijd de kostendekkende premie (zonder demping) te worden voldaan.

Als er bovendien sprake is van een dekkingstekort dat tot pensioenkorting leidt, dient de kostendekkende premie verder verhoogd te worden met een zodanige herstelopslag dat de tekorten op basis van een door het bestuur te bepalen 'evenwichtige wijze' wijze in de tijd worden verdeeld over actieve deelnemers, slapers en gepensioneerden.

2. Eerder indexeren bij meevallende resultaatontwikkeling

Pensioenfondsen met een dekkingsgraad van 110% of meer moeten wettelijk de mogelijkheid krijgen om als de dekkingsgraad in enig jaar boven de geplande herstelplan-dekkingsgraad ligt, maximaal 50% van het meerdere (het surplus boven het herstelplan) aan te wenden om de pensioenen al of niet gedeeltelijk te indexeren, dan wel achterstallige indexaties in te lopen.

Op deze wijze zullen goed presterende pensioenfondsen in staat zijn om eerder te indexeren dan o.b.v. de huidige spelregels in het FTK. Pensioenfondsen moeten bovendien meer vrijheid krijgen om, weliswaar goed onderbouwd, een eigen indexatie- en inhaal-indexatie beleid te formuleren. De huidige wetgeving werkt op dit punt onnodig verstikkend en werkt bovendien als een rem op het besteedbaar inkomen en dus ook remmend op de economische ontwikkeling.

3. Aanpassing Berekeningsmethodiek Vereist Eigen Vermogen

Bij de berekening van het Vereist Eigen Vermogen van een pensioenfonds wordt tot nu toe geen rekening gehouden met alle in het nieuwe FTK genomen maatregelen inzake pensioenfondsspecifieke uitsmeer- en kortingsmethodieken. Doordat er in het nieuwe FTK nu sprake is van weliswaar minder, maar met name eerder 'korten', is de werkelijke eenjarige kans dat een pensioenfonds in een situatie van een dekkingstekort komt, feitelijk substantieel kleiner geworden.

Met deze kans van 'eerder korten' wordt in het standaard model van DNB², waarbij het VEV vooral afhangt van de strategische beleggingsmix, echter in het geheel nog geen rekening gehouden.

Wat er feitelijk bij de introductie van het nieuwe FTK heeft plaatsgevonden is dat onder handhaving van de eenjarige zekerheid van 97,5% de vereiste vermogens worden vastgesteld zonder rekening te houden met het feit dat belanghebbenden (deelnemers, slapers en gepensioneerden) in de toekomst gekort kunnen worden.

Daarmee is impliciet de zekerheid voor een niet in reservetekort verkerend pensioenfonds om aan de dynamische en eventueel gekorte verplichtingen te voldoen feitelijk groter geworden dan de gestelde 97,5%. De keerzijde hiervan is dat de zekerheid voor de belanghebbenden, het feit dat zij niet gekort zullen worden op hun nominale uitkering, substantieel is afgenomen.

Anders geformuleerd, de 97,5% zekerheidskans betreft voornamelijk de formele zekerheid dat een pensioenfonds aan zijn dynamische verplichtingen kan voldoen, maar zegt in het geheel niets meer over de kans dat een belanghebbende op zijn of haar pensioen wordt gekort, noch zegt het wat over

² [DNB VEV Standaard Model](#)

het omvangsrisico van die eventuele korting. Mede gelet op het feit dat juist de belanghebbenden in een pensioenfonds steeds meer en inmiddels vrijwel volledig alle risico's dragen en ook hun eigen solvabiliteit moeten financieren, vinden wij dit een onacceptabele situatie.

Wij stellen dan ook met klem voor om wettelijk te regelen dat deze kans van 'eerder korten' zo snel als mogelijk in bestaande wetgeving en het standaard model van DNB wordt opgenomen.

Ter toetsing van de uitkomsten van dit te ontwikkelen theoretisch model treft u in bijlage een overzicht aan van de jaarrendementen van twee vooraanstaande pensioenfondsen in Nederland, te weten ABP en PFZW. In een situatie zonder dat er sprake was van kortingsmogelijkheden van de uitkeringen, hebben deze fondsen ondanks beursklappen en onverwachte rendementsontwikkelingen bewezen de neerwaartse beweging van jaarrendement (en daarmee ook de dekkinggraad) in de praktijk te kunnen beheersen tot maximaal zo'n 20% (zie bijlage). Mede op grond hiervan verwachten wij dat na inbouw van de kans op 'eerder korten' de vereiste vermogens maximaal op zo'n 120% gaan uitkomen. Het inbouwen van deze kortingsmethodiek zal naar verwachting de indexatiecapaciteit voor alle fondsen in Nederland vergroten.

4. Terugdraaien 'Besluit UFR'

In afwachting van de uitkomsten en effecten van bovenstaande maatregelen vragen wij u het inmiddels zonder voldoende vooroverleg tot stand gekomen doorgevoerde 'Besluit UFR' van 15 juli jongstleden met onmiddellijke ingang terug te draaien.

Niet alleen is de pensioensector overvallen door dit besluit, maar ook heeft het ontbroken aan voldoende en tijdig overleg met de sector, waardoor de sector zich onvoldoende heeft kunnen voorbereiden op de invoering van dit besluit.

De meeste effecten zullen pas in de plancyclus van 2016 bij pensioenfondsen zichtbaar (hoeven) worden. Dat lijkt in eerste instantie een voordeel, maar heeft voor 2016 wederom forse consequenties voor alle onderdelen in de planningscyclus zoals o.a. risicohouding, haalbaarheidstoets en beleggingsbeleid. Anders gesteld: aan pensioenfondsen wordt in 2015 gevraagd om beleid in te voeren, waarvan nu al bekend is dat het volgend jaar alweer aangepast moet worden. Deze handelwijze is op zijn minst 'onzorgvuldig' te noemen en draagt helaas niet bij aan het door het kabinet beoogde constructieve open 'overleg'.

De nieuwe UFR-methodiek werkt sterk premieverhogend en drukt zwaar op de indexatiecapaciteit.

Het eerste element, het premieverhogend effect, is onvoldoende in scenario's en consequenties uitgewerkt in het gemotiveerd besluit-document³ van DNB.

Het tweede aspect, de impact op de indexeringscapaciteit van pensioenfondsen, is in het geheel niet genoemd, laat staan kwantitatief uitgewerkt in het gemotiveerd besluit-document van DNB. Wij vinden dit een zware omissie en zijn van mening dat beide aspecten eerst door DNB nader uitgewerkt en onderbouwd moeten worden.

Ten principale is een onderscheid in UFR en UFR-methodiek tussen verschillende financiële instellingen, zoals verzekeraars en pensioenfondsen onjuist en niet te verdedigen.

Weliswaar is inderdaad de toezichtcontext, Solvency-II voor verzekeraars versus FTK voor pensioenfondsen, verschillend. Dat maakt echter nog niet verdedigbaar dat daar dan juist de UFR-

³ [Het besluit van DNB over de aanpassing van de UFR](#)

bepaling - die in basis voor alle financiële instellingen gelijk zou moeten zijn – als element uit wordt gehaald om daar dan vervolgens aparte regelgeving op te ontwikkelen ('cherry-picking').

De UFR zelf (nu 4,2% voor verzekeraars en 3,3% voor pensioenfondsen) moet zo objectief als mogelijk vastgesteld en gevalideerd kunnen worden en mag principieel niet per financiële instellingen verschillen, zoals nu het geval is voor verzekeraars en pensioenfondsen.

Wij verwijzen in deze naar de notitie 'Principes voor de Ultimate Forward Rate'⁴ van het Actuarieel Genootschap (2013), die wij volledig onderschrijven.

De wetgever hanteert op dit moment subjectieve en niet-gevalideerde of onderbouwde methoden voor de bepaling van de UFR. Hierdoor wordt door de wetgever bewust een onevenwichtig en niet transparant 'level playing field' gecreëerd waarop verzekeraars en pensioenfondsen moeten opereren. Het risico bestaat bovendien dat ten gevolge van het 'Besluit UFR' deelnemers van pensioenfondsen gediscrimineerd worden ten opzichte van verzekeraars.

Niet uitgesloten kan worden dat vasthouden aan het 'Besluit UFR' in de nabije toekomst tot substantiële aansprakelijkheidsclaims bij de overheid kan leiden.

In het belang van een van de belangrijkste doelstellingen van het Nederlands pensioenstelsel, namelijk koopkrachtbehoud voor alle deelnemers, slapers en gepensioneerden van Nederlandse pensioenfondsen, vragen wij u bovengenoemde maatregelen zo snel als mogelijk door te voeren.

Een afschrift van deze brief sturen wij naar de Minister SZW, de Tweede kamer commissies 'Vaste commissie voor Sociale Zaken en Werkgelegenheid' en 'Vaste commissie van Financiën', de Leden van de Eerste Kamer, DNB, AFM, de Pensioenfederatie, het Centraal Planbureau en het Koninklijk Actuarieel Genootschap.

Wij stellen de open dialoog die u met ons voortdurend en gestructureerd voert erg op prijs en zien belangstellend uit naar uw antwoord.

Hoogachtend,

KNVG	NOOM	NVOG	PCOB	UNIE KBO
				
Dick van der Windt Secretaris	Bouchaib Saadane Voorzitter	Jaap van der Spek Voorzitter	Els Hekstra Directeur	Manon Vanderkaa Directeur

KNVG
Hogeschoorweg 21
5911 EJ Venlo
secretariaat@knvg.nl

NOOM
Postbus 2069
3500 GB Utrecht
may@netwerknoom.nl

NVOG
Postbus 2069
3500 GB Utrecht
nvog@gepensioneerden.nl

PCOB
Postbus 1238
8001 BE Zwolle
info@pcob.nl

UNIE KBO
Postbus 325
5201AH 's-Hertogenbosch
uniekbo@uniekbo.nl

⁴ [Actuarieel Genootschap: Principes voor de Ultimate Forward Rate](#)

Bijlage 1 Jaarlijkse en gemiddelde rendementsontwikkeling PFZW en ABP

Pension Fund 'PFZW'					Pension Fund 'ABP'				
		Backward Moving Average (Compound Interest)					Backward Moving Average (Compound Interest)		
Year	Return	10 Year	5 Year	3 Year	Year	Return	10 Year	5 Year	3 Year
1971	7,2%				1971				
1972	7,7%				1972				
1973	7,1%				1973				
1974	7,7%			7,5%	1974				
1975	7,4%			7,4%	1975				
1976	7,8%		7,5%	7,6%	1976				
1977	6,8%		7,4%	7,3%	1977				
1978	7,8%		7,5%	7,5%	1978				
1979	8,6%		7,7%	7,7%	1979				
1980	9,0%		8,0%	8,5%	1980				
1981	9,5%	7,9%	8,3%	9,0%	1981				
1982	9,7%	8,1%	8,9%	9,4%	1982				
1983	9,6%	8,4%	9,3%	9,6%	1983				
1984	9,2%	8,5%	9,4%	9,5%	1984				
1985	8,7%	8,7%	9,3%	9,2%	1985				
1986	8,2%	8,7%	9,1%	8,7%	1986				
1987	5,3%	8,6%	8,2%	7,4%	1987				
1988	11,1%	8,9%	8,5%	8,2%	1988				
1989	9,4%	9,0%	8,5%	8,6%	1989				
1990	1,1%	8,1%	7,0%	7,1%	1990				
1991	9,6%	8,2%	7,2%	6,6%	1991				
1992	7,7%	8,0%	7,7%	6,1%	1992				
1993	15,8%	8,6%	8,6%	11,0%	1993	16,5%			
1994	0,0%	7,6%	6,7%	7,6%	1994	-1,0%			
1995	13,1%	8,0%	9,1%	9,4%	1995	16,4%			10,3%
1996	15,9%	8,8%	10,3%	9,4%	1996	11,8%			8,8%
1997	18,4%	10,1%	12,4%	15,8%	1997	11,9%		10,9%	13,3%
1998	15,8%	10,5%	12,4%	16,7%	1998	12,9%		10,2%	12,2%
1999	22,7%	11,8%	17,1%	18,9%	1999	10,0%		12,6%	11,6%
2000	3,4%	12,0%	15,1%	13,7%	2000	3,2%		9,9%	8,6%
2001	-6,0%	10,3%	10,3%	6,0%	2001	-0,7%		7,3%	4,1%
2002	-7,3%	8,7%	5,1%	-3,4%	2002	-7,2%	7,1%	3,4%	-1,7%
2003	15,0%	8,6%	4,9%	0,1%	2003	11,0%	6,6%	3,0%	0,8%
2004	10,9%	9,7%	2,8%	5,7%	2004	11,2%	7,8%	3,3%	4,6%
2005	16,4%	10,1%	5,3%	14,1%	2005	12,8%	7,5%	5,1%	11,7%
2006	10,2%	9,5%	8,7%	12,5%	2006	9,5%	7,3%	7,2%	11,2%
2007	7,1%	8,4%	11,9%	11,2%	2007	3,8%	6,5%	9,6%	8,6%
2008	-20,5%	4,4%	3,9%	-2,1%	2008	-20,2%	2,8%	2,6%	-3,2%
2009	17,6%	4,0%	5,1%	0,0%	2009	20,2%	3,7%	4,2%	-0,1%
2010	12,6%	4,9%	4,4%	1,7%	2010	13,5%	4,7%	4,4%	2,9%
2011	8,4%	6,4%	4,1%	12,8%	2011	3,3%	5,1%	3,1%	12,1%
2012	13,4%	8,5%	5,3%	11,4%	2012	13,7%	7,3%	5,0%	10,1%
2013	3,7%	7,4%	11,0%	8,4%	2013	6,2%	6,8%	11,2%	7,6%
2014	15,5%	7,9%	10,6%	10,7%	2014	14,5%	7,1%	10,1%	11,4%
Period 1993 - 2014									
Compound mean	8,7%					7,5%			
Arithmetic mean	9,2%	8,5%	8,4%	8,7%		7,9%	6,2%	6,8%	7,2%
Risk (SD)	7,3%	1,7%	3,0%	4,6%		9,1%	1,6%	3,4%	5,1%
Lowest Return	-20,5%	4,0%	2,8%	-3,4%		-20,2%	2,8%	2,6%	-3,2%